

„Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi!“

2008

rugpjūtis

VARPAS

LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

150

Antano Rimanto Šakalio pieš.

**Didis lietuvis, Mažosios Lietuvos
patriarchas, visuomenės veikėjas,
spaudos leidėjas, Tlžės akto signataras
Martynas Jankus (1858 – 1946)**

Tilžės aktas nepaseno

Vytautas Šilas,

Mažosios Lietuvos reikalų tarybos pirmininkas

1918 m. lapkričio 30-tą Lietuvos istorijoje nutiko labai svarbus įvykis. Susirinkę savo sostinėje Tilžėje, dvidešimt keturi Mažosios Lietuvos Tautinės Tarybos nariai pasirašė deklaraciją, žinomą Tilžės akto

vardu. Tai buvo svarbus paliudijimas, kad net 600 metų vokiečių valdymą patyrę mažlietuviai išlaikė norą būti lietuvių Lietuva.

„Tilžės aktas surašytas dviem sakiniais. Perskaityme ir permastykime juos.

Atsižvelgdami į tai, kad viskas, kas yra, turi teisę gyvuoti ir tai, kad mes Lietuviai čionai Prūsų Lietuvoj gyvenantieji sudarome šio krašto dauguomenę, reikalaujame mes, remdamiesi ant Vilsono Tautų paties apsisprendimo teisės, priglaudimą Mažosios Lietuvos prie Didžiosios Lietuvos. Visi savo parašu šitą pareiškimą priimantieji pasižada visas savo jėgas už įvykdinimą minėto siekio pašvęsti“.

Prisiminkime, Mažoji Lietuva - tai visas Karaliaučiaus kraštas, buvęs Klaipėdos kraštas ir Lenkijai perduotos Geldapės-Žydkiemio apylinkės. Prūsų Lietuva kiek mažesnė - tai vokiečių Prūsijos valstybėje buvusios lietuvių genčių Mindauginės Skalvos ir Nadruvos žemės bei Klaipėdos apylinkės (iki 1980 m. oficialiai vadinosi Lietuvos vardu – Littauen, Provinz Lithauen ir pan.). Joje lietuvių valstiečiai iki 1709-1711 m. maro ir po jo sekusios didžiosios vokiečių kolonizacijos sudarė per 90% krašto gyventojų. Nepaisant vokiečių kolonistų ir jų kalbos įsigalėjimo, prieš

1-ąją pasaulinę karą apie 3/4 Prūsų Lietuvos gyventojų dar suvokė esą lietuvių kilmės žmonės. Tai buvo beužmieganti lietuvių tautos dalis. Lemtingieji 1918-ieji suskambo žadinančiu varpu.

Martyno Jankaus muziejus

1918 m. ėmė braškėti abi - Rusijos ir Vokietijos - viena prieš kitą karą kovojančios imperijos. Didlietuviai, išsilaisvinę iš 120 m. trukusio Rusijos jungo, Vasario 16-osios aktu paskelbė siekią nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo savo etninėse žemėse. Šis aktas tapo kelrode žvaigžde ir mažlietuviams.

Mažlietuvių Aktą paskatino ir 1918 01 18 paskelbtos JAV prezidento T.T. Vilsono 14 punktų Tautų apsisprendimo tezės, numčiusios apsisprendimo teisę svetimųjų valdomoms tautoms. Kovo 13-15 d. vykęs Amerikos lietuvių seimas pasisakė už Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos sujungimą nepriklausomoje Lietuvos valstybėje, o gegužės mėn. šiuo klausimu kreipėsi į JAV prezidentą. Vilsonas atsakė ne iš karto.

Pralaiminti karą Vokietija 1918 10 11 paprašė taikos Vilsono tezių sąlygomis. Prasidėjo derybos, o spalio mėn. pabaigoje Berlyną pasiekė žinia, kad „Amerikos Vilsons Lietuvos Rotos (t.y. Amerikos lietuvių tarybos) Prezidentui raštą padavęs ... kuriam patikina, kad visos lietuviškos valstijos podraug su Rytprūsiais iki Karaliaučiaus turi būti suvienytos į Tautišką Valstiją... Šitą savo apsiėmimą jis pranešęs ir kitiems talkininkams (santarvininkams)“ („Lietuviška Ceitunga“, 1918 11 02).

Informacija apie Vilsono pažadą atskirti Mažąją Lietuvą nuo Vokietijos ir prijungti ją prie atsikuriančios Lietuvos valstybės lietuvininkams pakėlė ūpą, o vokiečius nuliūdino.

Lapkričio 11 d. žlugo Vokietijos reichas; naujoji, socialistinė Vokietijos vyriausybė su Antante pasirašė Kompjeno paliaubas. Netrukus, lapkričio 14 d., „Lietuviška Ceitunga“ kreipėsi į lietuvininkus:

Martyno Jankaus kapas
Rambyno kapinaitėse

„Rodos negali būti jokios abejonės, kad mes, lietuviai, priklausome prie Lietuvos. Niekas neprivalo dabar bijotis išreikšti aiškiai, kad jis nori būti Lietuvos pilietis“.

Vokiečiai, pvz., „Klaipėdos kreizo gyventojai“, protestavo, kad „Rytprūsiška žemė priglauta prie Lietuvos būtų“ ir argumentavo: „Mes, prūsai, esam suaugę su savo tėviške“.

Pasinaudoję tarptautine situacija, aktyviausi tilžiskės „Birutės“ draugijos nariai 1918 11 16 sukviėtė Mažosios Lietuvos apskričių atstovus, kurie įkūrė jau minėtą Mažosios Lietuvos Tautinę Tarybą. Apie tai operatyviai informavo ir vokiečių laikraščiai. Tą pačią dieną birutiečiai išplatino 100 tūkst. egz. tiražu išleistą Pašaukimą lietuvininkams „Pabuskit!“. Jame buvo sakoma, kad Vokietijos kancleris jau sutiko lietuviškąsias Vokietijos dalis atiduoti Lietuvos valstybei ir klausama: „Ar mes dar tylėsime, snausime? Ten kur Labguva, Vėluva, Įsrutis, Darkiemis, Geldapė, tai vis yra lietuviški kraštai, kur mūsų tėvų tėvai lietuviškai gyveno. Dabar valanda parėjo pasauliui pasakyti, kad mes su Didžiąja Lietuva esame vienos motinėlių vaikai!“.

1919 04 08 Mažosios Lietuvos Tautinė Taryba per Lietuvos taikos konferencijos delegacijos pirmininką prof. A.Voldemarą perdavė Versalio (Paryžiaus) taikos konferencijos pirmininkui G.Klemenso laišką, kuriuo, vykdant Tilžės akto įsipareigojimą, buvo prašoma etninę lietuvių teritoriją nuo Geldapės iki Klaipėdos sujungti su Didžiąja Lietuva. To paties netrukus pareikalavo ir Lietuvos Respublikos delegacija.

Deja, dėl lenkų įtakojamų prancūzų ir britų prieštaravimo bei ėmusių dvejojti amerikiečių, Paryžiaus Taikos konferencija nuo Vokietijos „atkirpo“ tik Klaipėdos kraštą ir 1920 01 10 perdavė jį ... prolenkiškos Prancūzijos globai. Visgi, Tilžės aktas pasitarnavo tam, kad po 1923 m. sukilimo Klaipėdos kraštas atitektų Lietuvai. Už tai, kad šiandien mes, lietuviai, o ne slava ar germanai turime Kuršių marias, neriją ir vartus į pasaulį - Klaipėdos uostą, turime būti dėkingi visų pirma Tilžės akto signatarams, Klaipėdos sukilimo iniciatoriams ir dalyviams E.Simonaičiui, M.Jankui, V.Gailiui, J.Vanagaičiui, J.Lėbartui... Kas būtų, jei Tilžės akto nebūtų buvę? Pasak Amerikos publicisto J.Žygo, „tokiu atveju Klaipėdoj rusas sėdėtų ir tvirtintų, kad čia nuo amžių rusiška žemė esanti“.

E.Simonaičio iniciatyva Fuldoje (Vakarų Vokietija) atkurta Mažosios Lietuvos Tautinė Taryba 1946 11 06, remdamasi Tilžės aktu, paskelbė Mažosios Lietuvos lietuvių deklaraciją apie Mažosios Lietuvos likimą. Ši deklaracija žinoma pirmojo Fuldos akto vardu. Ji, kaip VLIKo memorandumo priedas,

1949 m. (tuomet VLIKui vadovavo prel. M. Krupavičius, ne K.Bobelis!) buvo perduota JAV, D.Britanijos ir Prancūzijos vyriausybėms.

1948 m., Tilžės akto 30-ųjų sukaktuvių proga Mažosios Lietuvos Tautinė taryba priminė: „Kova dėl visos Mažosios Lietuvos išlaisvinimo nėra pasibaigusi. Ši kova yra kiekvieno lietuvio rūpestis“. Iš Tarybos 1954 m. išaukęs Mažosios Lietuvos rezistencinis sąjūdis (pirm. Algis Regis, Čikaga) ne kartą vėliau rašė Lietuvos politikams (V.Landsbergiui, A.Brazauskui, V.Adamkui), skatindamas juos neleisti Rusijai įteisinti savo buvimo aneksuotame Karaliaučiaus krašte. Atrodo, be jokio poveikio... Lietuvos Respublikos Seimas puikiai žinojęs, kad Karaliaučiaus kraštas nėra Rusija, o tik jos kolonija ir todėl Lietuva neturi sienos su Rusija, 1999 m. 88 balsais už (prieš 4, susilaikę 8) be jokių pastabų ratifikavo sienos su Rusija sutartį! Maža to, užuot denonsavę šią sutartį kaip niekinę, Lietuvos seimūnai ragina Rusiją kuo greičiau ją ratifikuoti. Teisinamasi, kad taip elgtis neva įpareigoja Helsinkio susitarimai. Priminsiu - šie susitarimai kalba apie pokaryje nusistovėjusias sienas, kurių jėga keisti neleidžiama, o ne apie administracines, kokia buvo Lietuvos Respublikos ir Karaliaučiaus srities siena iki 1990 m., kai V.Landsbergis pasirašė sutartį su Rusija.

1994 m. Tilžės akto minėjimo Čikagoje dalyviai perspėjo: „Mažosios Lietuvos žemę palikus Rusijai, būtų patvirtintas mirties nuosprendis visai lietuvių tautos ateičiai. Keliai iš milžiniško Rusijos užnugario eitų per Lietuvos teritoriją, plūstų nekontroliuojami bastūnai, kurdami nesibaigiančias problemas su provokacine Rusija... Lietuvos vyriausybė neturi moralinės teisės likti abejinga didžioje grėsmėje. Atėjo laikas visai tautai reikalauti, o Lietuvos vyriausybei ruošti, kad 1918 11 30 Tilžės akto signatarų testamentas būtų remiamas ir Mažoji Lietuva (Karaliaučiaus sritis) Potsdamo konferencijos numatytos Taikos konferencijos būtų atstatyta kaip neatskiriamą Lietuvos Respublikos dalis“.

Taigi, Lietuvos politikams seniai laikas liautis linkčiojus rusui į taktą, kad Karaliaučius - tai Kaliningradas, Tilžė - tai Sovetskas, Tolminkiemis - tai Čisti Prūdai, o vienintelė problema - greitieji traukiniai į Maskvą. Verčiau „didžiųjų“ valstybių vadovams priminus 1949 m. įteiktą Fuldos aktą, o atskirai britams - premjero Čerčilio nuoskaudą, kad Stalinas jį su Karaliaučiumi apmovė, amerikiečiams - neįvykdytą prezidento Vilsono pažadą lietuviams.

Tilžės aktas nepaseno. Iš Lietuvos politikų jis reikalauja ne okupantų interesų tenkinimo, o pasišvenčimo lietuvių tautos interesams. Perfrazuojant Pašaukimo lietuvininkams žodžius, „Pats laikas pasauliui pasakyti, kad Mažoji Lietuva yra mūsų, o ne rusų“.

Lietuvos atominė ir Briuselis

Vilnius Bražėnas

Pagaliau piliečių keliamas šurmulys dėl Ignalinos atominės elektrinės (IAE) darbo pratęsimo pakilo iki aukščiausių LR valdžios viršūnių. O 2008 m. pradžioje tas klausimas atsitrenkė net į ES „politbiuro“ komisariatą Briuselyje. O apie tai mūsų valdžia turėjo balsiai kalbėti, net rėkti, jau seniai. Ypač

tyla nusikalto tie, kurie nuo seno sėdi valdžios kėdėse. O dabar jie vaizduoja staiga „Ameriką atradę“

Iš archyvų iškrapštyta mano, prieš 8 metus spaudai atiduotas, straipsnis „Vietoje atomo skaldoma tikrovė“ priminė, kad visišku tylėjimu negalima kaltinti vieną iš valdžios vyrų, Valstybės vadovą Valdą Adamkų. Jis, pirmojoje savo kadencijoje, kaip prime, na tas straipsnis, prabilo jau (datos neturiu) 2002 m. pradžioje. Ir, pasirodo, kad už tai buvo stipriai puolamas dabartinių „Amerikos atradėjų“.

Nors Prezidento ir šio publicisto pažiūros į globalistinius klausimus ne dažnai virpa ta pačia banga, tai, kaip pasirodo, tada man nekludė spaudoje ginti valstybės vyro, drąsiai pasakančio svarbią tiesą.

Minėtame rašinyje tada rašiau, jog IAE klausimu pasisakyti mane paskatino juokingai isteriškas socialdemokratų išpuolis prieš Prezidentą Valdą Adamkų už jo drąsų ir tikrovišką pareiškimą. Tada klausiau: ką gi tokio skandalingo ir neatitinkančio tiesai pasakė Prezidentas Adamkus? Jis pasakė, kad Lietuva neišgali skubos keliu uždaryti Ignalinos atominę elektrinę ir kad likusieji europiečiai turi prisidėti prie jų reikalaujamo projekto įvykdymo. Kas tame nėra tiesa? Tad kokie motyvai, be neišgalvojimo, skatina isterišką riksmą? Ar nereikėjo Vakarų Europai jau seniai tai pasakyti?

Ir dabar, kaip ir anuomet, manau, kad apie IAE baimingai beūkčioją mūsų kaimynai Vakaruose yra veidmainiai ir Lietuvos keblios geopolitinės padėties išnaudotojai. Jiems IAE nebuvo „pavojinga“, kol ji buvo Kremliaus rankose. Dabar gi ji nebėra „stachanovietiškoje“ priežiūroje, kaip buvo Černobylis, ir jos saugumo sistema, kiek žinau, gerokai pagerinta. Šiame reikale jie nestovi moralinėje aukštumoje. Neteko girdėti nė cyptelėjimo protestų kai sovietai statė nesaugių atominų elektrinių grandį Vakarų Europos panosėje. Tad ir šiandien būtų pravartu pažvelgti atviromis, faktais akiniuotomis akimis į Vakarų europiečių, mūsų ES kaimynų, vaidmenį atominų elektrinių statybų ir uždarymų byloje.

Jeigu tik dabar paaiškėjo, kad IAE yra nesaugi ar jiems pavojinga, kodėl neįrodo savo „baimės“ tikrumo užmokėdami už šios IAE uždarymą ir kitos, Lietuvos energijos poreikiams atitinkančios, vietoje tos pastatymui? Juk likusi Europa nebuvo taip, kaip Lietuva, nuteriota karų ir dviejų genocidinių okupacijų. Kai kurios jų pasipelnė iš kraujo prekybos su abiem kariaujančiom pusėm. Jie pakentė Baltijos valstybių okupaciją ir prekiaavo su mūsų okupantu. Tad pinigų turi daugiau nei mes. Jei tikrai „bijo“ IAE, tai baimės objektą gali nušluoti doleriais ar eurai.

Priedu, Vakarų Europa buvo ir žmonių skaičiumi ir ekonominiais ištekliais, krūvon sudėjus, turtingesnė už JAV. Tačiau sutaupė lėšas nuo gynybos daug metų būdama JAV karinio skydo priedangoje. O Amerikos politiką įtaigojusiems globalistams nesinorėjo paleisti iš savo įtakos europinį regioną. Tad tęsė JAV ekonominį nususinimą, mokant ir Europos gynimo išlaidas.

Niekad neišleidau Lietuvos energetikos iš savo dėmesio akiračio. Todėl ne stebėtina, kad jau senokai, man gyvenant JAV, dėmesį pagavo THE WASHINGTON TIMES straipsnis. Jame buvęs Prezidento R. Reigano Ekonominės Tarybos Pirmininkas prof. Kreigas Rabertsas (Craig Roberts) nagrinėja Sovietų okupuotose valstybėse pastatytų jėgainių klausimą. Nurodęs jėgainių ekonominį svorį ir priklausomybę atgavusioms valstybėms, prof. Rabertsas pareiškė, kad toms valstybėms atominės jėgainės uždarymas gali būti „tolygus valstybės uždarymui“. Taip padėtų matyti žymus JAV ekonomistas, kuris visada buvo aiškus pavergtų tautų laisvės bylos rėmėjas.

Pirmosios Sovietų okupacijos pradžioje, atlikdamas Technikos fakulteto skirtą vasaros praktiką Vilniaus elektrinėje, gavau pamoką apie sovietinį „sabotažo“ režimą įmonėse. Budinčiam mechanikui lenkui užsižiopsojus, išseko tepalas vieno elektrinio motoro primityvaus guolio tepimo būdo geldelėje. Ašiai prikepus prie guolių, sutriko garo kondensacijos įranga, ko pasėka – aptemo dalis Vilniaus miesto. Jėgainės valdymą perėmus NKVD kapitonas sušaukė vidurnaktį elektrinės inžinierius ir technikus ir, išrikiavęs palei sieną, grasino visus sušaudyti už sabotažą. Tai nepadarė manęs atominų jėgainių žinovu, bet sutvirtino dėmesį energetikai apskritai ir Lietuvos energijai konkrečiai. Tad nenuostabu, kad vėliau pamačiau, jog energijos tiekimui vaidina didelį vaidmenį ne tik sovietinio tipo teroras, bet ir „demokratiška“ politika.

Todėl ir Ignalinos jėgainės uždarymas bei finansavimas, ko gero, daugiau priklausys nuo politikos

nei nuo technologijos. O politikoje reikia derėtis net gerokai užsiprašant, kad bent ką gautum. Šiuo atveju mums nėra reikalo užsiprašyti daugiau, kaip LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖ. Bet ir NE MAŽIAU!

Pirmasis JAV Prezidentas Džordžas Vašingtonas (George Washington) įspėjo: „Valdžia yra nepatikimas tarnas arba aršus tironas“. Savo tarną – LR vyriausybę turime (patys!) atidžiai pasirinkti ir prižiūrėti. Ypač tokiose derybose, kaip šio meto ener-

getikos reikaluose: kad derybose būtų paisoma LR, o ne kokie nors kiti interesai. Todėl stebėtojų postus turėtų užimti ir visuomeninių organizacijų atstovai. IAE darbo pratęsimas turėtų neapsiriboti šurmuliu Lietuvos kibire, o išsivystyti į audrą Baltijos jūroje ir į cikloną virš Briuselio. Tada ES „politbiuras“ lengvai atras užslėptus teisinius argumentus ES narei Lietuvai nepriklausomumui nuo buvusio okupanto užtikrinti.

Mano Mama

Kęstutis Balčiūnas

Mano dvasinis ryšys su motina Zofija Venskute - Balčiūniene buvo stiprus ir betarpiškas nuo pat mažų dienų. Kaip nebūtų keista, tik jos padedamas ir patariamasis vieną saulėtą savo vaikystės pavasarį sukalčiau pirmąjį inkilą varnėnams ir kai į jį įsikraustė bei pradėjo savo dainelę švilpauti lauktasis įnamys, nuoširdžiai džiaugėmės abu. Ir vėliau, nusitvėręs plaktuką ar pjūklelį visada patarimo pasiklausti irgi lėkdavau pas ją.

Būdamas vaikas, mėgau vartyti iš Sibiro tėvų paršivežtus, tamsia medžiaga aptrauktus, su spalvotais siūlais ant viršelių išsiuvinėtomis gėlėmis, albumus. Ypač žavėdavausi vienu, kuriame buvo surinktos mamos draugių lageryje pieštos ir jai dovanotos atvirutės. Ten buvo ir mamos darbelių. Iš to albumo sklisdavo kažkokia nenusakoma šiluma, kuri dar labiau mus siejo.

Dažnai vakarais ji pasakodavo nesočios, bet laimingos savo vaikystės nutikimus ir aš mintimis nusikeldavau į tą tolimą, man tada atrodžiusį-visada saulėtą tarpukario Lietuvos kaimą su pilnomis žydinčių gėlių pievomis ir mažu nameliu ūksmingos girios pakraštyje, glaudusiu gausią šeimą. Su meile prisimindavo muzikalias ir gražiai dainuojančias savo seseris. Ypač jai mielą ir artimiausią iš jų – Gražiną, savo partizaniškos jaunystės draugę ir pagalbininę.

- Mama, ar jūs buvote laimingi, juk neturėjote televizoriaus, tiek daug žaislų, kaip mes, gal niekada vaikystėje neragavote ledų?... - kartais klausdavau.

- Mes buvome labai laimingi, atsakydavo mama. Mes mokėjome džiaugtis tuo ką turėjome, mes mylėjome savo Tėviškę ir laisvę.

Deja, tas saulėtas jų vaikystės ir jaunystės dienas užtemdė Antrojo pasaulinio karo dūmai, kruvinąjo pokario netektys. Antrą kartą Lietuvą užgriuvus

raudonojo tvano bangai, jos jau buvo nebe vaikai. Toms jaunoms, anksti subrendusioms panelėms teko tvirtai apsispręsti su kuo ir kur joms pasukti.

Geriausio kaimo ir apylinkių vaikinai, nepakęsdami aplink siautėjančio smurto, trėmimų, savivaliavimo, ryžtingai ėmė ginklus ir traukė į mišką. Merginos kiek galėdamos juos rėmė ir padėjo.

Zofija ir jos mylimiausia sesuo Gražina rinkosi tą patį kelią. Be galo sunkų ir pavojingą. Jos tapo Kęstučio apygardos, Šalnos rinktinės partizanų štabo ryšininkėmis. Mažas namelis Puželių kaimo girios pakraštyje, nuo dabar jau glaudė ir maitino ne tik gausią šeimą, bet ir pailsėti užklydusius vaikus iš miško. Partizanai iš šių namų niekada neišeidavo alkani. Čia jie būdavo pavalgydinami seserų paruoštu karštu maistu, kurio tai didelei šeimai ir taip nieka-

Zofija Venskutė

da nebuvo per daug. Zofija ir Gražina skalbė partizanų rūbus, patalynę. Ne vieną kartą, nebijodamos galimų krūtų, tik joms žinomais adresais nuvykdavo į Tauragę, Raseinius, paimdavo vaistus, tvarsliaivą ir gudriai apeidamos pasalaujančios NKVD kariuomenės postus, visą tai pristatydavo į girią. Ne kartą Zofijai teko pernešinėti įvairią informaciją iš vieno partizanų būrio į kitą. Vykdydama šiuos pavedimus yra keletą kartų pakliuvusi į stribų ir kareivių vykdumus miškų siautimus. Tada, kartu su partizanais teko slapstyti Lomiu bei Batakių bunkeriuose, kai virš jų ieškodami vaikščiojo kareiviai. Taip pat jai teko dalyvauti partizanų susirėmimuose, kautynėse su NKVD kariuomenės daliniais. Iš vaikystės prisimenu, kad ji neblogai pažino ir man papasakodavo apie įvairias šaunamųjų ginklų rūšis, kas berniukui kėlė didelį susidomėjimą.

Vieną vėlų 1950 m. sausio mėnesio vakarą į Zofijos tėvų sodybą, ruošdamas sąlygas ir vietą partizanų grupės susitikimui, užėjo jų žvalgas J. Gružinskas – Kęstutis. Matyt, beeinantį į šią sodybą, pastarąjį pamatė negera akis, nes vos spėjus partizaną pavalgydinti, Zofijos mama mėnesioje pastebėjo pamiške sėlinančius baltai apsirengusius rusus. Moterys puolė plauti indų, o Kęstutis iššokęs per langą bėgo link netoliese esančių krūmų. Prasidėjo intensyvus šaudymas. Kulkos kapojo namo sienas. Viena jų į petį sužeidė partizaną, tačiau šis numetęs milinę ir planšetę laimingai pabėgo. Į trobą įsiveržę kareiviai padarė kratą. Nors nieko įtartino nerado, vyresniąsias seseris Zofiją, Gražiną, penkiolikmetę Birutę ir jų mamą Bronislavą išsivedė į Skaudvilę, o iš ten į Tauragę. Nė viena tardoma neprisipažino apie namuose apsilankiusį partizaną, tad po kelių dienų, nesant įrodymų, jas paleido. Šis įvykis neišgąsdino drąsių merginų. Šeima ir toliau kiek galėdama rėmė laisvės kovotojus. Kartą 1950 m. pavasarį jų troboje vyko partizanų vadų susitikimas. Jie nusprendė čia praleisti ir sekančią dieną. Sargybiniai pasiruošę galimam mūšiui. Troboje ant aukšto pasistatė kulkosvaidį, per žiūronus budriai stebėjo apylinkę, o Zofijos mama ir seserys dirbdamos ūkio darbus žvalgėsi ar neateina nepageidaujami asmenys.

Partizanų paprašyta, Zofija ne kartą klijavo atšaukimus Skaudvilėje ir Tauragėje, tą darydama ne tik ant stulpų ir pastatų sienų, bet ir ant saugumiečio, gyvenančio antrame aukšte durų. Daugelį kartų ji siuntė į Sibirą išvežtiems partizanų artimiesiems maisto produktus, konspiracijos sumetimais tai darydama iš Skaudvilės, Tauragės, Batakių, Raseinių, Girdiškės ir kitų paštų. Paskutiniaisiais savo gyvenimo metais pasakojo atsitikimą, kad sykį užrištomis akimis buvusi nuvesta į jai nežinomą bunkerį, kur už atliktą itin svarbią užduotį, pagal jos apibūdini-

mą, galima daryti prielaidą, kad jai padėką pareiškęs apygardą ar rinktinę vizitavęs pats Jonas Žemaitis – Vytautas.

Ypač drąsus ir pasiaukojantis jos žygdarbis buvo partizano Zenono Pauliko-Klajūno slapto broliaus vaikų pargabenimas iš tremties Tiumenės srityje. Įdomu tai, kad iš Vilniaus į Maskvą skrisdama lėktuvu, greta sėdėdama ji susipažino su rašytoju A. Žukausku - Vienuoliu, kuris sužinojęs kelionės tikslą, jai visokeriopai padėjo. Maskvoje surado nakvynę, pasamdė taksi, kad aprodytų miestą ir parūpino bi-lietus tolimesnei kelionei, prašydamas, kad grįžusi jam parašytų į Anykščius. Ji tai padarė. Rašytojas jai atsakė maloniu laiškučiu. Rezistencinėje veikloje, pagal patėvio B. Liekio pavarde, partizanams ji dar buvo žinoma kaip Zofija Liekytė. Aktyviai įsijungus į Kęstučio apygardos partizaninę veiklą, jai buvo suteiktas „Žibutės“ slapyvardis.

Kruvinoji laisvės kova užsitęsė ne vienerius metus. Pasalose, kautynėse, vienas po kito žuvo arba, nenorėdami gyvi pasiduoti priešui, susisprogdindavo bebaiviai jos draugai, pažįstami. Negailestingai retėjo laisvės kovotojų gretos, o ji vis tebedirbo tą sunkų, alinančią pavojingą darbą vardan savo Tėvynės, savo laisvės. Lietuvos Laisvės Kovų Sąjūdyje prasidėjo išdavystės...

Ir štai, po daugelio metų, aš vėl betarpiškai bendrauju su savo jau mirusia mama, Lietuvos Ypatingajame archyve vartydamas jos ir kitų dvylikos bendražygių baudžiamąją bylą Nr.19860/3. Devynios storos knygos. Kiekviena po 350–400 lapų. Ilgai ruošiausi šiai misijai. Atvertus pirmąjį bylos tomą apėmė nenusakomas jausmas. Kiek daug kančios, skausmo, kraujo, ašarų sugėrę šie bylos lapai. Kaip nedrąsu prisiliesti prie popieriaus, kuriuos lietė budeliai ir jų aukos. Tardymų protokolai. Tardytojų užduodami klausimai, tardomųjų atsakymai. Kas slepiasi tarp eilučių? Skausmas. Išsisaugojusi jūra skausmo, ašarų, pažeminimo. Mušamųjų riksmas ir kraujas. Už ką visa tai? Už meilę ir atsidavimą Tėvynei, savo kraštui, kalbai ir laisvei.

Bylos lapuose virtinė pavardžių. Viena jų Fridrikas Gauplys - Mindaugas, Vytautas. Nuo 1949 m. Šalnos tėvūnijos vadas, gimęs 1913 m. Dievas mato, – gal geriau, kad jis būtų negimęs... Buvęs partizaniško teismo pirmininku ir ne vieną žmogų nuteisęs myriop, pakliuvęs į MGBistų nagus beprotiškai išsigąsta mirties ir tampa judu. Infiltruotas į tą pačią rinktinę, jis pradeda išdavinėti savo draugus partizanus, jų ryšininkus ir rėmėjus. 1950 m. pavasarį švenčiant Velykas, su minėto išdaviko pagalba, Tauragėje, pas vieną medicinos seserį MGB agentę, panaudojus spec. priemones užmigdomi, suimami ir vėliau nuteisiami sušaudyti partizanai Z. Paulikas, P. Trijonis,

S. Žičkus. 1950 m. ankstų birželio 12-osios rytą atėjo eilė ir mano mamai Zofijai Venckutei - Žibutė. Tačiau - „Ne apie didvyrius kalba ir jų nueitą kelią...“ Koks gi gali būti didvyris paprasta kaimo mergaitė?..

Toliau vartau minėtos bylos lapus ir minyose matau juos visus tryliką 1951m. sausio 16 d. įvedamus į teismo salę Vilniuje, kur teisėjų krėsluose sėdi išdidūs sovietinės justicijos kariniai teisėjai, atstovaujantys Pabaltijo karinį tribunolą. Mano žvilgsnis krypta į vieną trapią mergaičiukę, kuri praėjus eilei metų, taps mano mama. Ar ji verkia, ar bijo teisiamųjų suolą apspitusių sargybos kareivių ir savimi pasitikinčių teisėjų? Ne, ji žvelgia jiems tiesiai į akis lyg ne ji, o patys teisėjai būtų teisiami. Ji vienintelė iš visų trylikos atsisako advokato pagalbos ir ginasi pati: „Aš buvau nusistačiusi prieš sovietinę valdžią ir sąmoningai kovojau už nacionalinę Lietuvos nepriklausomybę, už savą valdžią ir savą tvarką joje. Aš sąmoningai palaikiau partizanus ir neprašau sau malonės ar pasigailėjimo“. Teisėjai sutrikę. Sekretorė tyloje protokuoja taip išūliai drąsiai pasakytus žodžius. Atsitokėjęs prokuroras prašo mirties bausmės. Tribunolas skiria 25 metus katorgos ir dar penkerius tremties.

Po teismo trumpam juos visus uždare vie non kameron. Likimo draugai Zofijai padėkojo už ištvermę, drąsą ir laisvės kovotojui prideramą elgesį žiaurių tardymų ir teismo metu. Ji nepasakė nieko, apie ką tardytojus nebuvo informavęs išdavikas. Nors žinojo ji daug. Ir apie bunkerių vietas ir apie slaptus partizanų vadų pavedimus bei jų artimųjų slaptavietes.

Po lageriuose praleistų metų, sugadinta sveikata, bet nepalaužta dvasia, Zofija sugrįžo į Tėvynę. Buvo ruduo. Besibaigiančio rugsėjo saulė mirgėjo geltonuose Tėviškės kaštonų lapuose, kai Zofija ir Gražina, verkė viena kitą apsikabinusios. Bet tai jau nebuvo išsiskyrimo ašaros. Metai bėgo, jos susitikdavo vėl ir vėl. Iki išnaktų kalbėdavo, juokdavosi, dalydavosi savo partizaniškos jaunystės prisiminimais. Ir paverkdavo, prisiminusios Jaunutį, Klajūną, Skautą, Kęstutį, Perkūną, Akaciją, Pušelę, kitus jaunuosius Žemaitijos krašto didvyrius, savo draugus. Iš džiaugsmo jos verkė ir vėl, po daugelio metų, kai atgimus Lietuvai į Gedimino pilies bokštą pakilo trispalvė. O po to, kaip toje pasakoje, - tik mirtis jas išskyrė. Tai tokia, gal kiek nepaprasta, paprastos kaimo mergaitės istorija, gyvenusios sudėtingame mūsų tautos laikmetyje.

Mamai

Ūksmingos girios pakrašty,
Namelis toks mažytis,
Gausioj šeimoj ten augai tu,
Mano brangi Mamyte.

Greit metai lėkė į dausas,
Nusinešė vaikystę,
O karo dūmai kruvini
Užtemdė tau jaunystę.

Kai nudundėjo tolumon
Patrankų kanonada,
Baisi lemtis užgriuvo vėl
Šalėlę gimtą tavo.

Čia traukė, plūdo kaip skėriai
Raudoni atėjūnai,
Jie plėšė, degino namus,
Nuklojo žemę kūnais.

Tada pakilo Lietuva,
Miškan patraukė sūnūs,
Kad būtų laisvė apginta,
Išvyti atėjūnai.

Ir Tu jaunutė mergina,
Laukų gimtųjų sesė,
Žaliojo girioj, po beržais
Prisieki kovą tęsti.

Kova ta buvo nelygi,
Jūs lyg Spartos didvyriai,
Sulaikėt ordas iš Rytų
Ir kritot už Tėvynę.

Išduota priešui patekai,
Drąsioji partizane,
Ir nors kankinama buvai,
Nepardavei brolelių.

Po to kalėjimai, tremtis
Ir Sibiro snieguoti toliai.
O Laisvės aukuro ugnis
Sušildė, kvietė grįžt namolei.

Dabar Tėvynė jau laisva,
Miškais pavasaris ateina,
Maža žibutė po beržais
Mums mena laisvės kainą.

2008 m. kovas

Uniformuota mergaitė

Net nežinau ir ką sakyt,-
Mergaitė, ką tu sau galvoji,
Tau knygoje raides ganyt,
O tu uniformuota stovi?

Ar supranti, kur pasukai,
Ir kokį tu renkies pavojų,
Juk dar aušra negreit nušvis,
Šešėliai dar aplink klajoja?

Mus žudo, tremia nebūtin,
Sustingęs laikas širdį gelia...
Sunkus tas kelias ateitin,
Ar jis nuves tenai mergele?

- Beržai broleliai su manim,
Lyg karžygiai aplink sustoję,
Nuo kulų, negandų uždengs,
Nebaisūs bus jokie pavojai!

O jei kautynėse miškuos,
Ar apsupti kur nors palaukėj,
Padėsim galvas dėl aušros,
Ir žūsime jos taip nesulaukę,

Tada rytais, kai kris rasa,
Ant akmenėlio šalto, pilko,
Į dangų kilsim vyturiais
Iš kapo taip ir nesupilto.

2008 m. balandis

Užuojauta:

Lietuvos Respublikos Valstybinės Maisto ir Veterinarijos tarnybos direktoriaus, profesoriaus **Kazimiero Lukausko** tėveliui mirus, jam ir šeimai nuoširdžią užuojautą reiškia Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga ir „Varpo“ redakcija

Įamžintas atminimas

Kupiškio krašto akmuo Stuburų kaime granite iškaltais žodžiais byloja: „Šioje Stuburų kaimo vietoje buvo pavyzdingo ūkininko, šaulio, 1941 m. sukilimo prieš sovietų okupaciją Antašavos būrio vado, politinio kalinio Povilo Skaisčio ir skaudaus likimo žmonių Emilijų sodyba, nugriauta okupantų 1969 m. Tėvo 100 metų sukakčiai – sūnūs Rimantas ir Vitalis 2008 m.“ Gera žinoti, kad du Rimanto Skaisčio sūnūs seka savo senelių ir tėvų pėdomis – yra šauliai, visuomenininkai, o sūnus Audrius yra kandidatas į Lietuvos Respublikos Seimą.

*Iš rengiamos spaudai knygos
„Pūtėme prieš vėją“ II dalies*

 LIETUVOS PARTIZANŲ GLOBOS FONDAS L.P.G. FUND 2711 West 71 st Street, Chicago, IL 60629	
Valdyba	
Leonas MASKALUNAS Pirmininkas	2008 m. birželio mėn. 24 d.
Povilas VAICEKAUSKAS "KLEVAS" Sekretorius	p. Edvardas Burokas "VARPAS"
Vytautas GAIZUTIS Išdininkas	LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ SĄJUNGA Vilnius, Architektų g. 14-60 LT-04210
Marija REMENĖ Valdybos narė	
Arturas PAUZUOLIS Valdybos narys	Gerb. p. E. Burokai,
ATSTOVAI:	Šių metų gegužės mėn. 5 d. per Lietuvos Partizanų Globos fondo posėdį Povilas Vaičekauskas (L.P.G. fondo sekretorius) pasiūlė ir valdyba sutiko paremti "VARPĄ" \$300.00 (trijų šimtų dolerių) auka. Su šiuo ir siunčiu Jums "cashier's check" No. B 210097.
Eugenijus SLAVINSKAS JAV Atlanto regionas	Sėkmės "VARPUI"
Albertas VAITAITIS JAV Vakarų regionas	Pagarbiai,
Eugenijus VILKAS JAV Ramejo vanderhyco regionas	
Seidius KUPRYS Teisinis patarėjas	 Vytautas Gaizutis L.P.G. fondo išdininkas

Negailestingas savųjų teismas

Edvardas Burokas

Teodoras nutvėrė mano ranką, išsitempė mane iš minios, ir mes – jau jo gyvenamajame barake. Čia, grindyse atstūmęs vieną lentą, ištraukė šūsnį popierių, suvyniotų į „Pravdos“ laikraštį.

– Na, vartyk, skaityk. Čia tardymo protokolai. Čia – karo lauko tribunolo nuosprendis. Čia atsišaukimai streikams ir pagrindžio laikraštelių „Protėvių takais“ ir „Varpo“ kolekcija... Na, kaip tavo išdykėlis Tadas, vertas pagarbos?

Atsišaukimus, laikraštėlius dedu į šalį; visi jie man žinomi ir beveik atmintinai žinau, kas juose parašyta ir kas juos rašė, nes daugelio jų kūryboje ir platinime pats dalyvavau.

Mano akys įsisiurbia į nuosprendį. „Karo lauko tribunolas nusprendžia: Lietuvos Respublikos pilietį, buvusį laisvės kovotoją Vilių Jurdėną už tėvynės išdavimą pasmerkti myriop pakariant“. Teismo procese dalyvaujant kaltintojui ir gynėjui, atstovaujant po vieną ukrainiečių, kaukaziečių ir rusų atstovui, dalyvaujant dvidešimčiai lietuvių, atstovavusių Vorkutos lagerius, sekretoriaujant „Draugužiui“ (T. Kilikevičiui, mano pastaba). Teismo tribunolo pirmininkas

„Viesulas“, teisėjai „Beržas“ ir „Šešėlis“. Nuosprendį įvykdė S.V. ir „Giedrius“.

„Viešpatie, dar viena šios žemės žmogaus tragedija.“

Ukrainiečiai išaiškino vieną savo tautietį, kuris dirbo čekistams. Gerokai jį apkūlė, ir šis prisipažino, kad jį ir V. Jurdėną atvežė iš 4-tos šachtos, kad išaiškintų streiko organizatorius, kurie, čekistų žiniomis, „susuko gūžtą“ 62-ajame lageryje. Apie tai ukrainiečiai pranešė lietuviams, o šie pradėjo sekti V. Jurdėną. Šis ir pakliuvo benešdamas čekistams raštelį į sutartą vietą, siuntinių išdavimo kambarį.

Panaudojant fizines priemones, greitai V. Jurdėnas buvo ištardytas ir savo ranka surašė visą savo nusikalstamą veiklą. Užverbuotas jis buvo tuojau po teismo Lietuvoje ir labai uoliai dirbo čekistams, tiekdamas juos dominančias žinias ne tik apie lietuvius, bet ir kitataučius. Už tai čekistai jį paskyrė anglių sandėlio vedėju 4-oje Vorkutos šachtoje.

Jis daug žinių pateikė apie antisovietinius lietuvių aktyvistus 4-oje šachtoje: Martyną Kentį, Česlovą Aleksandravičių, kun. Marijoną Petkevičių, Elegijų Smetoną, Petrą Grigą, Placidą Vyturį, Juozą Žibinską ir daugelį kitų, kurių sąrašas labai ilgas.

V. Jurdėno prisipažinime nemažai vietos skirta ir mano personai.

Atvežtas 1955 metų pradžioje į 4-tą šachtą E. Bu-

rokas, operatyviniam liepiant, buvo įdarbintas pas V. Jurdėną anglių sandėlyje, kad čekistai visuomet E. Buroką turėtų „na glazach“ (akyse).

Duoda mano charakteristiką. Aukščiausio tipo nacionalistas. Apjungė tokius kaip ir jis pats į pagrindinę organizaciją, kurios tikslas ateityje nuversti sovietinę santvarką. Vienas iš tos organizacijos narių V. Jurdėnui pasakė, kad Burokas tvirtina, jog mes, lagerio lietuviai, esame kariai prieš teritorijoje, todėl šachtoje turime viskam kenkti, gadinti įrengimus, pirkti iš sprogdintojų šachtoje sprogmenis, gaminti granatas ir ruošti ginkluotam kalinių sukilimui, žudyti kalinius, bendradarbiaujančius su „kūmu“. V. Jurdėnas mano, kad susprogdintas šachtoje pagrindinis kabelis ir sumaitotas transporteris, tiekiantis anglį į paviršių, yra Buroko bendraminčių, lietuvių nacionalistų darbas.

Ne geresnę charakteristiką čekistams davė V. Jurdėnas ir apie 3-čios šachtos lietuvių vadovą Petrą Aleksiūną, kuris streiko pradžioje iškart buvo izoliuotas.

Tik dėl V. Jurdėno kaltės iš 4-tos ir 3-čios šachtų į 62-ąją spec. ypatingąjį lagerį buvo uždaryta apie 30 lietuvių.

Jau čia atvežtas, suspėjo perduoti čekistams „Protėvių takais“ ir „Varpo“ laikraštėlius.

Dėl Vorkutos streiko komiteto tikrų žinių negavęs, tai ir čekistams neperdavęs. Šiuo metu lagerio lietuviams čia vadovauja Jonas Valaitis, Pranas Veverskis ir Edvardas Laugalys. Paskutiniame susitikime „kūmas“, turėdamas agentūrinių žinių, liepė V. Jurdėnui pranešimus perdavinėti lageryje dirbančiam lietuviui felčeriui Skačkauskui.

Skaitau V. Jurdėno išpažintį, surašytą sąsiuvinio lapuose, ir nesitiki, kad taip žemai jis puolė. Matyt, čekistai buvo atėmę iš jo paskutinę viltį, nes jis tapo dvasios ubagu ir taip tragiškai visų paniekintas mirė.

Skaitau užvestą tardymo protokolą felčeriui Skačkauskui. Nors jam ir buvo pritaikytos sunkios fizinės bausmės, jis kaltu neprisipažino, ir teko suabejoti V. Jurdėno parodymais. Tribunolo teisme suvedus į akistatą su V. Jurdėnu – Skačkauskas išteisintas.

Paskutiniame žodyje V. Jurdėnas labai apgailestavo dėl savo nusikaltimų prieš draugus ir tuo pačiu prieš Lietuvą. Prašė apie jo nusikaltimus nepasakoti giminėms ir kad jam geriau mirti, nei visų paniekintam gyventi.

Kaltintojas prašė jam mirties, o gynėjas – 50 kirčių. Vienas iš dalyvavusių teisme kunigų prašė pasigailėti ir vėliau išklause jo išpažintį.

Teismui paskelbus nutartį, V. Jurdėnas po poros valandų remontuojamame barake buvo pakartas, kaip prieš dieną ir jo sėbras, šnipinėjęs ukrainiečius.

Bausmės vykdytojai man papasakojo, kad V. Jurdėnas nesipriešino ir meldė Dievą dovanoti tiems, kurie jį nuteisė, ir sau pačiam, kuris, pamynęs dorą ir garbę, pardavė savo tautą.

Vienas Jahovos išpažintojų, radęs pasikorusį žmogų, pranešė lagerio administracijai, kuri, sukandusi dantis konstatavo, kad jau antras žmogus atliko savižudybės aktą. Kaltų neieškojo, nes žinojo, kad neras.

Su Adomu Bagdonu ir Teodoru Kilikevičium sudėjome į trijų litrų stiklainį visus protokolus, atsišaukimus ir Edvardo Laugalio aprašytą 1955 metų Vorkutos lagerių streiko eigą. Užliejome surgučiu ir paslėpėme pakaruoklių barako dešinės pusės tolimiausiam kampe, po grindimis pusės metro gylyje.

2003 metų rugpjūčio mėnesį, su septynių žmonių ekskursija lankantis Vorkutoje 50 metų sukilėlių sušaudymo metinių proga, vargais negalais suradome 62-ojo lagerio teritoriją. Padedant tuo metu 62-ame lageryje kalėjusiam ukrainiečiui Mikolai Bulai ir vietiniam „Memorialo“ darbuotojui Kalmazovui Aleksandrui, atradome ir 18-tojo lietuvių barako vietą. Bet vieta, kur stovėjo pakaruoklių barakas ir visi kiti barakai, buvo užpilta 3-4 metrų žemių sluoksniu ir ten įrengta benzino pilstymo aikštelė. Šias mūsų paieškas nufilmavo teleoperatorius Gintautas Alekna, kuris sukūrė filmą „Kruvinas rugpjūtis“. Filmą buvo parodytas 2004 metais per antrąją LTV programą.

Dar tą pačią sugrįžimo dieną, kalbėdamas su mūsų šiais apie teismą, išreiškiau abejonę, ar buvo reikalingas toks teismo farsas. Pirma – nusižengimas konspiracijai, antra – galimybė gauti už tai didelę bausmę.

Nugirdęs mano kalbas, vakarop Viesulas, pasikvietęs T. Kilikevičių, atėjo pas mane į baraką. Matyt, jį žeidė mano garsiai neišsakyta trečia mintis – ar jis turėjo galios į teismą.

– Edva, tu manai, kad visa tai, kas įvyko, man malonu? Ką būtum daręs, sugavęs tokį stambaus kalibro Lietuvos išdaviką? Žinant, kiek jis yra nusikaltęs ir kiek buvo surinkęs faktų apie Vorkutos streiko pagrindį bei laikraštėlių „Varpas“ ir „Protėvių takais“ leidybą? Gal tave piktina, kad viską organizavau be LLKS leidimo, ir būtent aš, o ne tu ar Vaineikis? Žinok, aš nebūčiau to daręs, jeigu nereikėtų jo likviduoti. Būtume „įkirtę“ kiek reikia ir tegul dvesia invalidu.

– Kas mums davė mandatą teismui? Reikia konspiracijos ir tvarkos...

– Aš ir padariau tvarką, - nutraukė Viesulas. Matau, mes vienas kito nesupratome. Velnio vaike, žengiant į Laisvės kovą, o ypač su tokiu nuožmiu priešu, neužtenka politikoje žinoti a, b ir c, reikia ir – z.

Pasirinkim kiekvienas po sekundantą, pasikvieskim abiem tinkamą arbitrą ir suruoškim siaurame rate disputą apie mūsų kovotojų galias žlugus Lietuvos valstybei.

– Sutinku. – Ėmiau dairytis į šalis, ieškodamas, ką pasirinkti.

– Aš renkuosi T. Kilikevičių ir į arbitrus Laugalį, – tęsė Viesulas, rodydamas ranka į ką tik įėjusį Edvardą ir atsisėdusį ant narų prie kun. S. Dobrovolskio.

– Na, jei aš – velnio vaikas, tai, jeigu kunigas sutiks, renkuosi Stanislovą ir pritariu bet kuriam tavo, Jonai, pasirinkimui. Na, vyručiai, ar padėsite mums? – kreipiausi į kun. Dobrovolskį ir E. Laugalį, kurie, sėdėdami ant narų ir šypsodamiesi, klausėsi mūsų kalbos.

– Kuo mėtysitės? Kur ir kada?

– Siūlau pas V. Šišką, medicinos punkte, – pasiūliau.

Ten nuėję suradome besišnekučiuojančius V. Šišką, P. Veverskį, A. Brundzą ir nukentėjusį nuo V. Jurdėno neteisingų parodymų felčerį Skačkauską.

Apie kovotojų ir Lietuvos piliečių teises ir galias kare, ir Laisvės kovoje, vienas kitą pertraukdami, kalbėjo visi, ir man atrodė, kad mane mokė tarti, kaip Viesulas sakė, abėcėlės paskutinę raidę „z“.

– Kas leido suruošti 1941 m. sukilimą Lietuvoje? Lietuvos Prezidentas?

Kas nurodė sukurti antivokišką pasipriešinimą? Lietuvos Seimas?

Kas įsakė suorganizuoti pokarinį partizanų judėjimą? Lietuvos vyriausybė?

Kas įpareigojo partizanus teisti ir bausti tautos išdavikus? Amerika?

Kas davė nurodymą suruošti 1955 metų pabaltijiečių streiką Vorkutoje? Čerčilis su Ruzveltu, kurie pardavė Pabaltijį Stalinui?

Kas leido apjungti bendrai kovai visus lagerius Vorkutoje? Kas? Kas? Kas?

Viesulas oriai atsistojo, be pykčio nužvelgė mane ir tarė:

– Ar norėjai, kad „jis“ supūdytų uždaruose kalėjimuose tavo draugus ir tave patį bei sunaikintų laisvės ir savivarbos želmenėlius, Vorkutos žmonių širdyse sudygusius pergalingoje kovoje? Norilskuose, Vorkutoje, Džeskazganuose vėl atgimsta Lietuva. Visi įsisąmoninkite: valykime kelią Lietuvai į Lietuvą ir šluokime nuo šio kelio visokias šiukšles, kaip kolaborantus, taip ir išdavikus. Visa tai, kas įvyko mūsų lageryje, aš buvau žmonių įgaliotas suruošti šį, tavo žodžiais tariant, „teismo farsą“ ir lietuvių tautos sąžinės įstatymu priėmiau sprendimą „Lietuvos vardu“. Tai ne savivaliavimas, tai tikras teismas su visomis demokratiškomis procedūromis. O gal reikėjo paslapčiom „jį“ nudobti? Nežinantys tada sakyti – asmeniškai susidorojo.

– Gal reikėjo švelnesnės bausmės? – įsiterpė kunigas S. Dobrovolskis.

– Ar turi savus kalėjimus, lagerius? Kur „jį“ dėti? Pakišti po tavo sutana, ar, surišus vienuolio kapuciniška virve, vedžioti? Jos, kaip matom, neturi, – pašiepė Viesulas.

– Jonai, Lietuvoje, Tauro partizanų apygardoje, išdavikus teisdavo partizanų teismai, – buvo bepradedęs A. Brundza.

– O ką, mes – ne partizanai, ne kariai? Ar negirdėjai, kaip kun. S. Dobrovolskis kaskart mums kala į galvą: „Vyrai, likime disciplinuoti ir gerbkime vieni kitus, kaip batalionė!“

Aš visiškai pritariu čia kalbėjusiems, bet kažkodėl širdyje buvo gaila „jo“ – Jurdėno, kokį man teko pažinti 4-oje šachtoje. Gal dėl to ir ieškojau priežasties įgnybti Viesului, lyg jis būtų kaltas, o ne sovietinis okupantas ir, aišku, pats Vilius Jurdėnas.

Nežinia, kiek šia įdomia tema būtume diskutavę, bet atbėgę uždusę J. Šilinas ir V. Korsakas pranešė, kad už kalnelio didžiulė gaisro pašvaistė, turbūt dega 8-oji šachta.

Išeidamas Edvardas Laugalys mestelėjo man:

– Praeities įvykių vertinimas visuomet atrodo išskirtinis, kadangi mes į juos žvelgiame dabarties akimis. Nesiklaupk prieš didžiūną ir jis neatrodys toks didis.

Aukos **VARPUI**

Už aukas „Varpui“ dėkojame:

M. Šironienei – 20 Lt, J. Bernatavičiūtei – 20 Lt, J. Miliušienei – 20 Lt, D. Gužui – 20 Lt, J. Savičienei – 10 Lt, M. Janėnaitei – 10 Lt, J. Kojelinei – 20 Lt, J. Morkui – 20 Lt, V. Masioniui – 10 Lt, L. Bartkienei – 50 Lt, Lietuvos partizanų globos fondui – 300 dlerių čekis (Čikaga), A. Markviciui (JAV) – 100 dolerių, A. ir A. Vosyliams (JAV) – 100 Lt.

Dėkojame už pervestus į LLKS sąskaitą

2 proc. nuo pajamų mokesčio.

Už nuotraukas dėkojame: Marytei ir Jonui Puodžiams, Juozui Parnarauskui, Kęstučiui Balčiūnui.

VARPAS

Leistas politkalinių sovietinės koncentracijos stovylose: 1955 m. Vorkutoje ir 1957 m. Intoje, nuo 1975 m. iki 1989 m. – pagrindyje Lietuvoje. Atkurtas 1996 m. vasario mėn.

Leidėjai Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, SL 22 09, ISSN 1648-0244.

Adresas: Architektų g. 14-60, Architektų g. 8-4, LT-04210 Vilnius.

Tel.: 2444619, 2442157.

Redaguoja redakcinė kolegija. Numerio dailininkė ir dizainerė Neringa Motiejūnaitė. Bendradarbiams honoraras nemokamas. Straipsnių turinys nebūtinai turi sutapti su redakcijos nuomone, straipsniai ir nuotraukos nekomentuojami ir negražinami.

166-ojo „Varpo“ numerio redaktorius – Algimantas Zolubas Skaitykite „VARPA“ internete: www.lrs.lt/rezistencija

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga (kodas 191913666)
Atsiskaitomoji sąskaita AB Bankas HANSABANKAS, Karoliniškių KA.
Sąskaita Nr. LT62.73000.10002492325

Išleido ir spausdino „Baltijos kopija“. Kareivių g. 13b, Vilnius.
Tiražas 800 vnt.

LLKS žinios

Birželio 4 d. Lietuvos Sąjūdžio Vilniaus skyriaus taryba nutarimu-pasiūlymu kreipėsi į Vilniaus apskrities viršininką ir Globos namų „Tremtinių namai“ direktorių dėl Vytauto Cinausko vardo suteikimo minimiems globos namams.

Tremtinių globėjos Mergelės Marijos statula prie Tremtinių namų. Prie statulos (iš kairės) Tauro apygardos partizanas Vytas Masikonis, Didžiosios kovos apygardos partizanas Stanislovas Baltrūnas ir ryšininkė Ona Trakimienė, dabartinis Didžiosios kovos apygardos vadas Augustinas Švenčionis

Liepos 3 d., praėjus 67-eriems metams nuo trėmimų pradžios, į Sibirą išvyko jaunimo grupė – projekto „Misija Sibiras'08“ dalyviai. Jaunuolių tikslas – aplankyti protėvių tremties vietas, sutvarkyti apleistas kapavietes, papasakoti vis dar ten gyvenantiems tautiečiams apie šiandieninę Lietuvą, o grįžus – perteikti „gyvą“ istoriją savo bendraamžiams.

Projekto dalyviai, išvykdamai iš Vilniaus geležinkelio stoties, sakė, kad jiems šis projektas ne tik suteiks galimybę pamatyti vietas, kur tiek daug tautiečių ne savo valia gyveno toli nuo Tėvynės, kentėjo ir ten mirė, bet ir pasidalinti savo patirtimi su bendraamžiais: „Turėsime galimybę parvežti namo nors dalelę istorijos, patirties, tiesos ir skausmo, papasakoti, kaip tie žmonės iš tikrųjų gyveno, kuo tikėjo, kas juos palaikė ir labiausiai gniuždė,“ – sakė jie.

Liepos 12 d. Mūšios partizanų parke vyko Didžiosios kovos apygardos šventė. Tradicine tapusiai Šventei vadovavo parko įkūrėjas, partizanų kapelionas monsinjoras Alfonsas Svarinskas. Šv. Mišias aukojo ir turiningą patriotišką pamokslą pasakė Panevėžio vyskupas Jonas Kauneckas. Po mišių pasisakė Lietuvos Sąjūdžio tarybos pirmininkas Rytas Kupčinskas, Nepriklausomybės akto signataras Algirdas Endriukaitis, generolas Jonas Kronkaitis, Lietuvos Laisvės kovotojų sąjungos pirmininkas Jonas Burokas, visuomeninės organizacijos „SOS - Vepriuose“ vadovas Romas Petras Šaulys, konservatorių Ukmergės skyriaus pirmininkė Janina Galiauskienė, ukmergiškis Vytautas Pupšys,

čėčėnas musulmonas Vahidas Jelhojevas... Dalyviai bendravo tarpusavy, klausėsi dainų, orkestro, vaišinosi kareiviška koše ir arbata. Didžiosios kovos apygardos vadas Augustinas Švenčionis padėkojo visiems šventės dalyviams ir išreiškė viltį, kad ateityje ši šventė taps visų Lietuvos laisvės kovotojų pagerbimo švente.

Liepos 14 d. Piliečių santalka, Alternatyvi kultūros paveldo komisija, Nevyriausybinų aplinkosauginių organizacijų koalicija, Lietuvos žaliųjų judėjimas ir Lietuvos Sąjūdis organizavo viešą forumą „AR IŠSAUGOSIME KURŠIŲ NERIJĄ ATEITIES KARTOMS?“ Forume aptartas Neringos bendrojo plano projektas bei jo brėžiamos Neringos plėtros gairės. Buvo išklauti skirtingi vertinimai, aptartos galimos šios unikalios vietovės raidos perspektyvos.

Liepos 11 – 16 d. Lietuvoje ir Lenkijoje paminėtas istorinio S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per Atlantą 75-metis.

Liepos 15 d. prie Vytauto Didžiojo paminklo Kaune surengtas pergalės Žalgirio mūšyje minėjimas.

Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdis, Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga Lietuvos Kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga, Krašto apsaugos bičiulių klubas, Lietuvos Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrija, Lietuvos Politinių kalinių sąjunga ir Lietuvos Sąjūdis š. m. liepos 22 d. 16 val. ties sovietinio genocido aukų paminklu Vilniuje paminėjo partizano Petro Vizbaro-Vapsvos žūties 55-ąsias metines bei kartu piketu išreiškė protestą Vilniaus miesto savivaldybei, kad dėl jos abejingumo bei aplaidumo iki šiol neįamžintas partizano atminimas.

Liepos 23 d. į Vilniaus geležinkelio stotį traukiniu Maskva-Vilnius grįžo Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT) rengiamo projekto „Misija Sibiras'08“ dalyviai. Pasitikti su puokštėmis baltų ramunių ir raudonų gvazdikų, Lietuvos trispalvėmis bei plojimais jauni žmonės, išlipę iš traukinio, sakė, vis dar negalintys patikėti, jog vėl yra savo gimtinėje.

Jaunimo grupė šią vasarą tvarkė lietuvių tremtinių kapavietes Irkutsko regione. Pasak ekspedicijos vadovo Gintauto Alekno, jaunuoliai sutvarkė beveik 10 kapaviečių. Dvejos iš jų buvo iki šiol nežinomos ir nepažymėtos žemėlapiuose. Jas misijos dalyviai rado remdamiesi vis dar Sibire gyvenančių lietuvių pasakojimais.

Projekto „Misija Sibiras'08“ dalyviams grįžus iš Sibiro – baigėsi vienas iš projekto etapų. Antrasis prasidės po kelių savaičių, kai dalyviai pailsės, peržiūrės savo dienoraščius bei fotografijas. Tuomet jie susitiks su jaunais žmonėmis mokyklose, kultūros centruose, pasakos apie gyvąją tautos istoriją, išlikusią Sibire, stengsis perteikti patriotiškumo jausmą. Visi dienoraščiai, fotografijų galerija ir susitikimų tvarkaraštis bus nuolat atnaujinami projekto puslapyje www.misijasibiras.lt.

Partizanų šventė Mūšios partizanų parke

**Liepos 19 d.
Stuburų kaime
(Kupiškio raj.)
atidengtas ir
pašventintas
granito
paminklas 1941
m. sukilimo
Antašavos būrio
vado, šaulio
Povilo Skaisčio
šeimai
ir sunaikintos
jo sodybos
atminimui.**

Šaulio Povilo Skaisčio anūkas šaulys Audrius su giminaitėmis prie Antašavos bažnyčios

Prie paminklų Skaisčiams Antašavos kapinėse

Paminklo Stuburuose pašventinimas

Iš dešinės: Kupiškio krašto šviesuolis Albinas Vaižmužis, paminklo statydintojai Rimantas ir Vitalis Skaisčiai, Rimanto sūnus Audrius, paminklo architektas Žybartas Simonaitis